

תוכן

3.....	מבוא
4.....	סקירת ספרות
4.....	מהגרי עבודה
7.....	פליטים
8.....	פליטים בישראל
9.....	רקע הפליטים מסודאן ומאריתריאה
10.....	מדיניות ישראל מול הפליטים
11.....	הפליטים והתקשורת
13.....	מתודולוגיה
13.....	תוצאות
19.....	דיון ומסקנות
21.....	ביבליוגרפיה

מבוא

תופעות מהגרי העבודה, פליטים, עובדים זרים (וכינויים רבים אחרים), ושאר תת ההגדרות השונות של הגירה הן תופעות רחבות היקף בעולם המודרני ולהן השלכות כלכליות, חברתיות ותרבותיות, הן על ארץ מוצאם של המהגרים והן על המדינה הקולטת אותם. הנהירה לישראל ממדינות אפריקה החלה כבר מאמצע שנות התשעים. תחילה, הגיעו מעטים ומנתונים עדכניים, כיום בשנת 2015 חיים בישראל מעל ל-60,000 פליטים ומבקשי מקלט, אשר רובם הגדול מאריתריאה, דארפור ודרום סודאן. הפליטים נמלטו מדיכוי, מלחמות אזרחים, עבדות, עינויים, רדיפה דתית ופוליטית ומרצח על רקע אתני.

כשישים שנה חלפו מאז חתמה ישראל על אמנת ז'נבה בדבר מעמדם של הפליטים, אך עדיין אין מדיניות ברורה בהתייחסות אל מבקשי המקלט שתבטיח את קיומם בכבוד. מצב זה של מבקשי המקלט בא לידי ביטוי במקרי אפליה וגזענות המופנים כלפיהם, התבטאויות גזעניות מפי אנשי ציבור, הצגתם כאיום על מדינת ישראל וכל אלו הופכים את הפליטים ליחידה מוחלשת בחברה הישראלית. התקשורת, כמעצבת דעת קהל, מקבעת ומשעתקת עמדות, מחזקת סטריאוטיפים ומנציחה תבניות מקובלות. הפליטים, אשר אינם שייכים לקבוצה ההגמונית בחברה, מיוצגים באופן חלקי וסטריאוטיפי בתקשורת וכך מונצח מקומם בשולי החברה.

המחקר הנוכחי דן בתופעת הפליטים בארץ, תוך דיון בייצוגם התקשורתי בישראל. ראשיתו של המחקר הינו מסגרת תיאורטית הנתמכת בספרות מחקרית ודנה בהגירה של עובדים זרים כמסגרת להבנת מצבם של מהגרים לא יהודים בישראל, בפליטות בכלל ופליטות בישראל בפרט, ייצוגם התקשורתי של הפליטים וזאת תוך דיון מעמיק המשלב דעות שונות בנוגע להתייחסות ראויה לתופעה. בשלב השני של המחקר, ינותחו שתי כתבות משני עיתונים מקוונים - הארץ וערוץ 7, אשר בעלי עמדות פוליטיות והשקפות עולם מנוגדות בנוגע למעמדם של הפליטים במדינה. הכתבות עוסקות בשאלת החזרתם של הפליטים האריתראים לארץ מוצאם וההשלכות השונות של פעולה זו. לאחר ניתוח והשוואה בין שתי הכתבות, אנתח כתבה העוסקת בנושא המדובר שהתפרסמה בעיתון המקוון "THE JERUSALEM POST" אשר הנחת היסוד בסמינר זה היא שהעיתון משקף עמדות אשר נמצאות בעמק שווה, באופן יחסי, בין ערוץ 7 לעיתון "הארץ". לאחר הניתוח, אתייחס לאופן בו גזענות באה לידי ביטוי בכתבות השונות ביחס לסוגית הפליטים/ מהגרים מאריתריאה.

סקירת ספרות

ראשית, יש להפריד בין שלושה מושגים עיקריים הנחוצים להבנת המחקר:

***פליט** - אדם הנרדף על בסיס גזעו, דתו, לאומיותו, השקפתו הפוליטית או השתייכותו לקבוצה חברתית מסוימת. אדם זה נמצא מחוץ לארץ אזורותו ואינו יכול לחזור לאותה ארץ או אינו רוצה בכך בגלל הפחד האמור.

***מבקש מקלט** - ההגדרה שבה נמצאים רוב הפליטים בישראל, כלומר מי שנמלט מארצו, הגיע למדינה אחרת והוא מבקש בה מקלט. מדינת היעד בוחנת את מעמד האדם וקובעת האם הוא זכאי להגדרה של פליט ובמקרים בהם הוא אינו זכאי על מבקש המקלט להיות מגורש. מבקשי מקלט רבים בישראל מוחזקים בתנאי מעצר למשך תקופות ארוכות של אפילו כמה שנים או שהם משוחררים בתנאים מגבילים שמחייבים אותם לפעול (לעבוד) שלא במסגרת החוק.

***מהגר עבודה / עובד זר** - אדם העובר למדינה אחרת, שבה אין לו מעמד של אזרח או תושב קבע במטרה למצוא פרנסה ולשם שיפור מצבו הכלכלי.

מהגרי עבודה

תופעת מהגרי העבודה (הקרויים בארץ "עובדים זרים" ובכמה ארצות "עובדים אורחים", כדי להדגיש את הזמניות של שהייתם) היא תופעה סוציולוגית רחבת היקף בעולם המודרני, כחלק מהגלובליזציה, ויש לה השלכות כלכליות, חברתיות ותרבותיות, הן על ארץ המוצא של המהגרים והן על המדינה הקולטת אותם (Klaus, 2010). אחת ההשלכות המרכזיות של תהליכי הגירה מסוג זה, היא היווצרותם של מיעוטים לאומיים חדשים במדינות היעד של המהגרים. נוכחות המיעוט הזר מתפרשת לעתים כאיום על יציבותה של האוכלוסייה המקומית, ובמקרים כאלה נצפית עלייה במפלס הגזענות ושנאת הזרים.

ישראל החלה להנפיק היתרי עבודה לעובדים זרים החל משנות התשעים בעקבות משבר בכוח העבודה שנבע מהסגר ביטחוני ומגבלות שהוטלו על העובדים הפלסטינים משטחי שומרון, יהודה ועזה. זאת במטרה לספק כוח עבודה לאותם ענפים בשוק העבודה, כגון סיעוד ובנייה, שלהם נדרש כוח עבודה זול המוכן לעבוד בתנאים קשים. התייחסותה של המדינה לעובדים הזרים הייתה בגדר תופעה זמנית וארעית. אולם עד מהרה המדינה נאלצה להתמודד עם אוכלוסיית מהגרים שהקימו משפחות בארץ ונשארו מעבר לזמן המוקצב להם על פי היתר העבודה (שור ווייס, 2011). עד מהרה נוצרה "בעיית המהגרים": לעומת העובדים הפלסטינים שרק עבדו במדינה אך בתום העבודה חזרו למקום מגוריהם, העובדים הזרים גם שהו במדינה. בנוסף לזאת נוצרה אפשרות ממשית שהעובדים ירצו וינסו להשתקע